

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ РЕЦЕПТУРНОГО ВІДПУСКУ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Немченко А.С., Царьова К.О., Падецька Л.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

economica@ukr.net

Резюме. У статті наведені результати проведеного анкетування фармацевтичних фахівців з метою виявлення проблем рецептурного відпуску ЛЗ в Україні. Встановлено, що наразі до основних проблем відносять такі: порушення рецептурного відпуску та стрімке поширення самолікування; недостатній контроль за професійною діяльністю фармацевтичних працівників; втрата основних функцій рецепту, тощо. Вирішення даних питань полягає у реформуванні системи охорони здоров'я та фармації.

Ключові слова: *рецептурний відпуск; лікарський засіб; анкетне опитування; медична та фармацевтична допомога.*

Вступ. На сьогодні в Україні загальний стан системи охорони здоров'я (ОЗ) та фармації характеризується великою кількістю негативних чинників через повну відсутність дієвих механізмів державного регулювання діяльності організаційно-правового напрямку у сфері обігу лікарських засобів (ЛЗ). Слід зазначити такі чинники: неналежний рівень фінансування медичної та фармацевтичної допомоги; відсутність моніторингу проведення безоплатного та пільгового відпуску ЛЗ, а також компенсації їх вартості; низький рівень впровадження методів державного замовлення на виробництво ЛЗ та постачання їх до аптечних закладів за державними програмами, тощо [1,2].

Однією з проблем, що призвела до стрімкого поширення самолікування та, як наслідок погіршення вже існуючих патологічних станів хворих, є нерегульованість рецептурного відпуску ЛЗ. Наразі рецепт в Україні не виконує свого соціального призначення, яке полягає у наданні кваліфікованої, доступної та своєчасної медичної та фармацевтичної допомоги [3].

Виходячи з актуальності обраної теми, **метою** дослідження була оцінка проблем рецептурного відпуску ЛЗ.

Методами дослідження були обрані: аналітичний, анкетного опитування, графічний та узагальнення інформації.

Результати досліджень. Дослідження сучасних проблем рецептурного відпуску лікарських засобів та самолікування передбачає виявлення чинників, які впливають на цей процес. Внаслідок цього цікавим та доцільним, з наукової точки зору, є погляд практичних працівників фармацевтичної галузі на означену проблему. З цією метою у період з 01.12.2018 до 10.03.2019 рр. на базі Національного фармацевтичного університету було проведено анкетне опитування студентів заочного відділення та фармацевтичних працівників, які працюють в аптеках різних форм власності, фармацевтичних підприємствах та організаціях сфери контролю якості ЛЗ [4].

Відповідно до поставленої мети нами було розроблено анкету, яка містила закриті питання стосовно бачення фахівцями проблем рецептурного відпуску, що дають можливість порівнювати відповіді респондентів. Під час проведення дослідження нами були дотримані традиційні організаційні підходи, а саме: розробка анкети та інструкції стосовно її заповнення; організація анкетного опитування; обробка результатів дослідження; формування висновків.

В анкетуванні прийняло участь 264 фармацевтичних фахівця з 19 областей України (рис. 1). Після обробки даних вибірка склала 258 анкет, в яких було надано відповіді на всі запитання і яка є репрезентативною. Оцінювання думок респондентів відображають у відсотках. Так, найбільша кількість респондентів була у Харківській області – 67 (25,97% опитаних), а найменша у Кіровоградській – 1 (0,39% опитаних) відповідно.

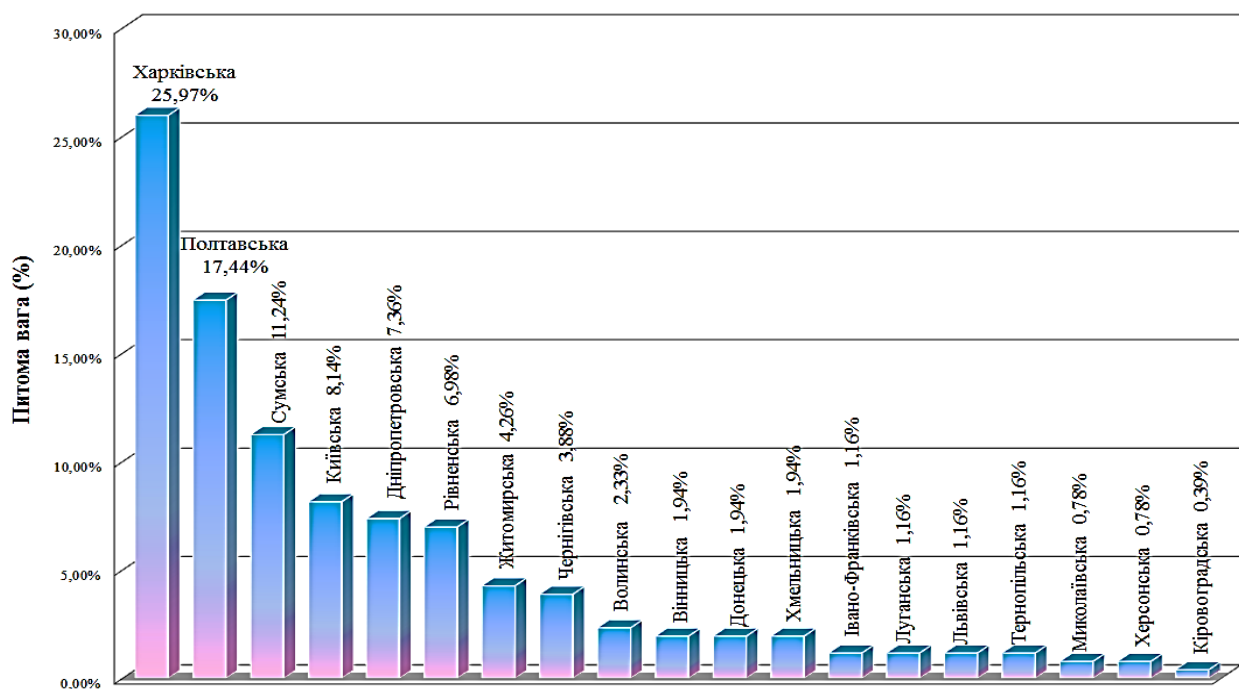

Рис. 1. Питома вага респондентів по областях України, що приймали участь в опитуванні

Інформацію щодо статі та вікової категорії респондентів, а також сфери їх фармацевтичної діяльності та форми власності аптечного закладу представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика респондентів стосовно статі, віку, сфери професійної фармацевтичної діяльності та форми власності аптечного закладу

Показник	Кількість	Питома вага
<i>Стать</i>		
Чоловіки	30	11,63%
Жінки	228	88,37%
Разом	258	100,00%
<i>Вік</i>		
до 20 років	22	8,53%
від 21 до 30 років	209	81,01%
від 31 до 45 років	26	10,08%
понад 61 рік	1	0,39%
Разом	258	100,00%
<i>Сфера фармацевтичної галузі, де задіяні респонденти</i>		
роздрібна реалізація ЛЗ	245	94,96%

оптова реалізація ЛЗ	10	3,88%
виробництво ЛЗ	3	1,16%
Разом	258	100,00%
<i>Форма власності закладу охорони здоров'я, в якому працюють респонденти</i>		
приватна	236	91,47%
державна	9	3,49%
комунальна	13	5,04%
Разом	258	100,00%

Таким чином, виходячи з даних таблиці, більшість фахівців, що прийняли участь в анкетному опитуванні, були жіночої статі – 228 (88,37% опитаних). Серед розподілу респондентів за віком було встановлено, що фахівці до 20 років складали – 22 (8,53% опитаних), від 21 до 30 років – 209 (81,01%), від 31 до 45 – 26 (10,08%) та понад 61 рік – 1 (0,39%).

Відповідно до сфери фармацевтичної діяльності, найбільша кількість, де задіяні респонденти, була в роздрібній реалізації ЛЗ – 245 (94,96%), а найменша у виробництві ЛЗ – 3 (1,16%).

При аналізі форми власності закладу ОЗ, в якому працює респондент, було виявлено, що значна більшість працює у приватному секторі – 236 (91,47% опитаних), у державному секторі задіяні 9 (3,49%) та у комунальному – 13 (5,04%).

За результатами проведеного дослідження та на підставі аналізу літератури з вищезначеної тематики був проведений аналіз сучасного стану проблем рецептурного відпуску [5,6].

За підсумками анкетування, 140 фахівців (54,26% опитаних) вважають, що на сьогодні рецепт не виконує свого призначення та не відповідає своїм основним функціям (соціальної, медичній, економічній та правовій). Це підтверджує й сучасний стан рецептурного відпуску.

Також було встановлено, що більшість провізорів та фахівців – 209 (81,01% опитаних) здійснюють реалізацію ліків з урахуванням принципів

фармацевтичної опіки. Решта респондентів 49 (18,99% опитаних) розцінюють процес реалізації ліків як торгівлю ЛЗ.

Щодо реалізації рецептурних ЛЗ без рецепту, було визначено, що інколи реалізують рецептурні ЛЗ без рецепту більшість фахівців – 138 (53,49% опитаних), завжди – 44 фахівців (17,05% опитаних) і ніколи не відпускають рецептурні ЛЗ без рецепта менш, ніж третина респондентів – 76 фахівців (29,46% опитаних) (рис. 2).

Слід зазначити, що нині стрімко зростає кількість громадян, які не звертаються до лікаря, а йдуть до аптеки, де самостійно або після наданої консультації провізором купують необхідні ЛЗ. Хоча практика самолікування розповсюджена не лише на території України, але й в усьому світі, слід досить обережно ставитися до неї. Ставлення може бути як позитивним, так і негативним, але стрімке поширення самолікування, неконтрольований прийом ЛЗ все частіше призводить до появи небажаних побічних ефектів, а інколи й до тяжких наслідків.

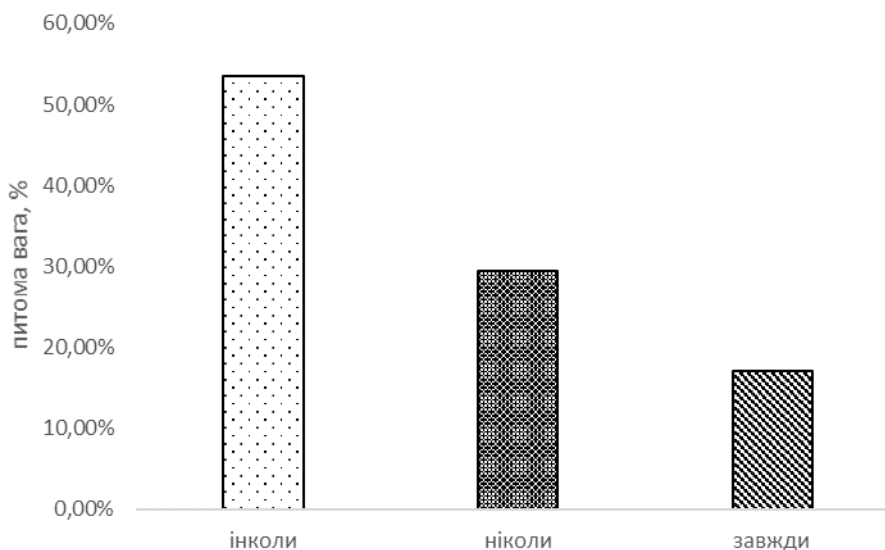

Рис. 2 Відповіді фахівців фармацевтичної галузі щодо частоти реалізації рецептурних ЛЗ без рецепта

Підтвердженням цього слугує проведене нами анкетування, за результатами якого 182 респонденти (70,54% опитаних) зазначили про незмінність ставлення пацієнтів до самолікування навіть попри застереження через засоби масової інформації під гаслом «Самолікування шкідливе для Вашого здоров'я», але вони й надалі продовжують зловживати ліками.

Таким чином, можна зазначити, що на сьогодні склалася вкрай негативна ситуація, коли фармацевтичні працівники у більшості випадків відпускають рецептурні ЛЗ з аптечних закладів без рецептів. Є безліч різних причин, чому пацієнти звертаються до аптек, не маючи при цьому рецептів, але причини цієї проблеми слід шукати у важкому становищі вітчизняної ОЗ, у недосконалості нормативно-правової бази, недостатчі бюджетних коштів на етапах впровадження реімбурсації та медичного страхування.

Цікавим є ставлення фахівців фармацевтичної галузі до проблем рецептурного відпуску. Так, майже всі опитані нами респонденти – 248 (96,12% опитаних) вважають, що відпуск ЛЗ за рецептом має забезпечити безпечну та раціональну фармакотерапію.

На питання щодо причин проблем рецептурного відпуску та самолікування респонденти відповіли таким чином:

- 66 фахівців (25,58% опитаних) вважають порушення рецептурного відпуску та стрімкого поширення самолікування проблемою недостатнього контролю за професійною діяльністю лікарів;
- 22 фахівці (8,53% опитаних) вбачають у цьому недостатній контроль за професійною діяльністю фармацевтичних працівників;
- 170 фахівців (65,89% опитаних) визнають це складовою проблемою всієї системи ОЗ (рис. 3).

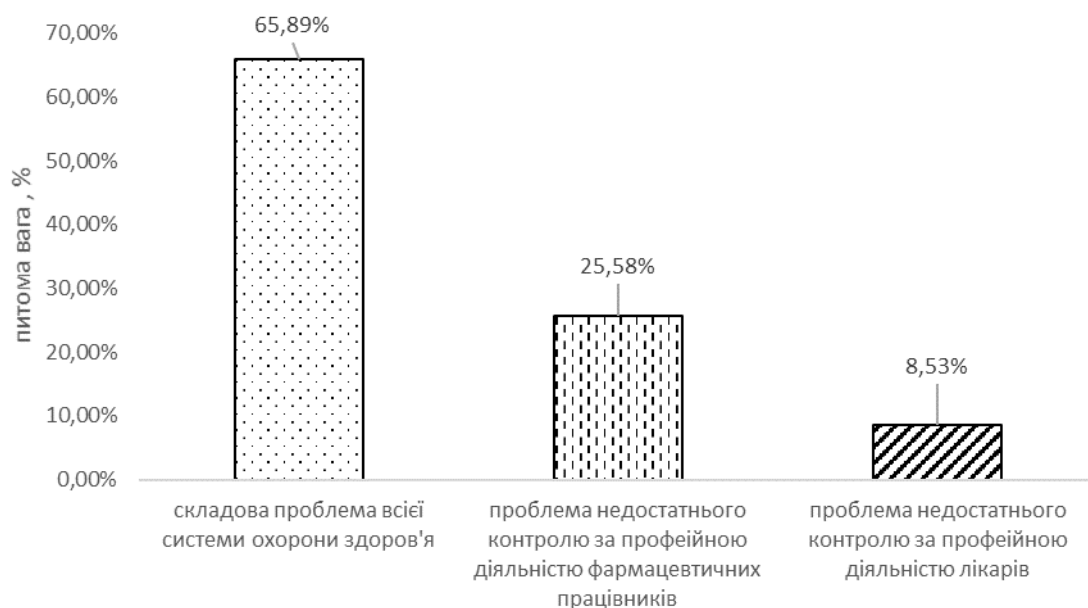

Рис. 3. Відповіді фахівців фармацевтичної галузі щодо причин порушення рецептурного відпуску ЛЗ

Досить актуальним на сьогодні в Україні залишається питання щодо доцільності виписування лікарями рецептів за міжнародними непатентованими назвами (МНН), яке поширене в європейській та світовій практиці. Згідно з наказом МОЗ № 360 від 19.07.2005 р. «Про затвердження Правил виписування рецептів на лікарські засоби і вироби медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків» на рецептах має бути зазначена МНН ЛЗ. Торгова назва буде вказуватися в рецепті тільки у тому випадку, якщо ЛЗ не має МНН, належить до подібних біологічних ЛЗ (біосимілярів), відпускається на пільгових умовах або безкоштовно.

При цьому фахівці фармацевтичної галузі вбачають появу низки проблематичних питань, основними з яких є:

- 1) збільшення кількості помилок у рецептах;

2) помилки з боку фармацевтичних працівників в аптечних закладах, що не одразу зможуть зорієнтуватися, які торговельні назви відповідають виписаній МНН;

3) невідповідність сучасної системи автоматизації аптек запропонованим нововведенням.

Окрім того велика кількість сучасних ЛЗ з однаковими діючими речовинами належать до різних груп ЛЗ: рецептурних та безрецептурних. Проведене анкетне опитування фармацевтичних працівників підтверджується переліченими вище застереженнями: 60 респондентів (23,26 % опитаних) вважають, що некомпетентний підхід до зазначених нововведень призведе до дезорієнтації фармацевтичних працівників щодо відповідності торговельних назв виписаним МНН; 61 респондент (23,64 % опитаних) вбачає у реалізації зазначеного принципу суттєве збільшення кількості помилок у рецепті більша половина респондентів – 137 (53,10 % опитаних) відмічають невідповідність сучасного програмного забезпечення аптечних закладів, орієнтованих на пошук ЛЗ у базі за торговельною назвою (рис. 4).

Необхідно також зазначити, що три чверті опитаних нами фахівців – 198 (76,74% респондентів) погоджуються з доцільністю виписування лікарями рецептів за МНН та можливістю їх відпуску (у .т. ч. Генеричної заміни) в аптеці за умови кваліфікованого та поетапного підходу до вирішення вищезначеної проблеми.

В цілому більша частина анкетованих – 195 респондентів (75,58 % опитаних) вважає проблему рецептурного відпуску в Україні цілком вирішуваною за умови впровадження медичного страхування та, як наслідок, реалізації механізму реімбурсації (компенсації вартості), що унеможливить відпуск рецептурних ЛЗ без відповідних медичних документів.

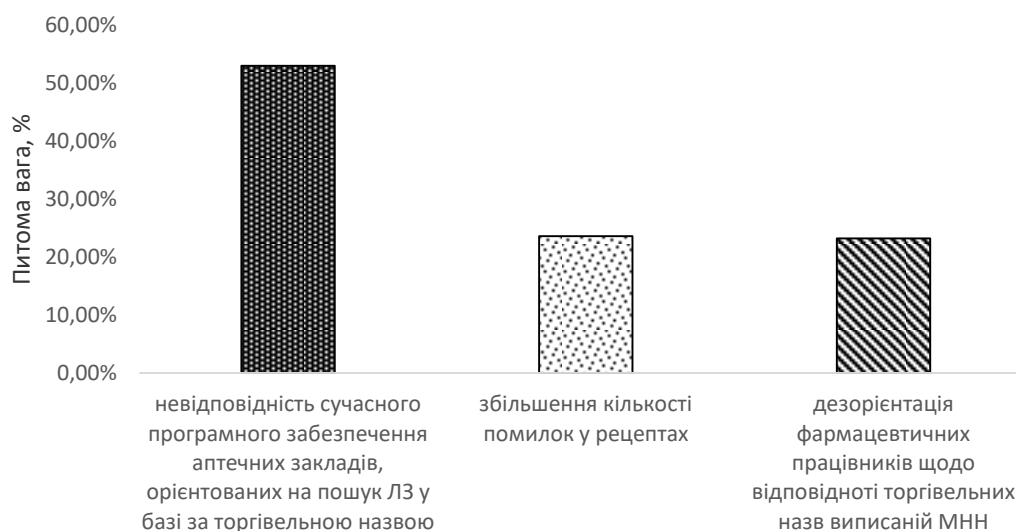

Рис. 4 Відповіді фахівців фармацевтичної галузі щодо впровадження принципу виписування рецептів за МНН

Також результати анкетування встановили, що більшість фармацевтичних фахівців – 162 (62,79 % опитаних) вважають адміністративну відповідальність за незаконний відпуск рецептурних ЛЗ (окрім тих, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори) для працівників аптек, які безпосередньо їх реалізують такою, що не відповідає встановленим нормам.

Надалі вирішення проблем рецептурного відпуску в Україні безсумнівно пов'язане із застосуванням системного підходу, який дозволить комплексно розглядати доцільність проведення відповідних реформ у системі ОЗ та фармації та який забезпечить можливість передбачати їх наслідки.

Висновки

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновки про те, що на сьогодні нормативно-правове регулювання рецептурного відпуску ЛЗ не є ефективним. У більшості випадків фармацевтичні працівники реалізують рецептурні ЛЗ без вимоги рецептів, а серед лікарів мають місце такі помилки, як виписування ЛЗ без дотримання належних вимог законодавства, при цьому

регулюючі органи не забезпечують належного контролю за діяльністю аптечних закладів.

Література

1. Рецептурний відпуск ліків. Деякі міркування щодо діяльності МОЗ України у регуляторній сфері. URL: <https://www.apteka.ua/article/65025>
2. Тетерич Н. В. Оцінка ефективності рецептурного відпуску лікарських засобів в Україні / Н. В. Тетерич, Л. В. Терещенко // Запорозький медичинський журнал. - 2013. - № 5. - С. 99–103.
3. Немченко А.С. Исследование основных проблем самолечения в Украине /А.С. Немченко, Н.В. Тетерич, Л.В. Терещенко // Актуальные вопросы образования, науки и производства в фармации: материалы науч.-практ. конф. (Ташкент, 4-5 нояб. 2013 г.) – С. 154-156
4. Немченко А.С. Сучасний стан рецептурного відпуску ліків в Україні /А. С. Немченко, Н. В. Тетерич, Л. В. Терещенко // Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики: матеріали ІІ наук.-практ. конф. (Харків 17-18 квіт. 2013 р.) – С. 148 – 149.
5. Немченко А. С. Аналіз основних проблем виписування рецептів за міжнародними непатентованими назвами та терапевтичної заміни в Україні // А. С. Немченко, Л. В. Терещенко, Н. В. Тетерич // Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали ІІІ наук.-практ. конф. (Харків, 4 лист., 2014 р.) – С. 255-258
6. Наказ МОЗУ № 360 від 19.07.2005 р. «Правила виписування рецептів і вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення»URL: <https://www.apteka.ua/article/70661>

UDK 615.1.614.27

RESEARCH OF MODERN PROBLEMS OF RECIPE SHIPMENT OF MEDICINES IN UKRAINE

Nemchenko A.S., Tsarova K.O., Padetska L.V.

National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

Summary. The article presents the results of a survey of pharmaceutical specialists in order to identify problems of prescription drugs in Ukraine. It is established that currently the main problems include the following: violation of prescription leave and the rapid spread of self-medication; lack of control over the professional activities of pharmaceutical workers; loss of basic recipe functions, and the like. The solution to these issues is to reform the health care system and pharmacy.

Key words: *prescription; drug; questionnaire; medical and pharmaceutical care.*

УДК 615.1.614.27

ИССЛЕДОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПРОБЛЕМ РЕЦЕПТУРНОГО ОТПУСКА ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ В УКРАИНЕ

Немченко А.С., Царьова К.О., Падецька Л.В.

Национальный фармацевтический университет, г. Харьков, Украина

Резюме. В статье приведены результаты проведенного анкетирования фармацевтических специалистов с целью выявления проблем рецептурного отпуска ЛС в Украине. Установлено, что в настоящее время к основным проблемам относятся следующие: нарушение рецептурного отпуска и стремительное распространение самолечения; недостаточный контроль за профессиональной деятельностью фармацевтических работников; потеря основных функций рецепта, и т.д. Решение данных вопросов заключается в реформировании системы здравоохранения и фармации.

Ключевые слова: *рецептурный отпуск; лекарственное средство; анкетный опрос; медицинская и фармацевтическая помощь.*